

Nr 510.

Av fru **Ewerlöf** och herr **Hagård**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 288, med förslag till lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m.

I proposition nr 288 med förslag till lag om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn, m. m. har Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen en allmän omprövning av för dessa socialvårdsformer nu gällande lagstiftning i samband med en förutsatt avsevärd utökning av ifrågavarande hjälpformers räckvidd. I propositionen föreslås vidare en utsträckning av de enligt folkpensioneringslagen till vissa änkor över 55 år utgående pensionsförmånerna att gälla såväl yngre änkor som änklingar med barn under 10 år.

Den företagna översynen av ifrågavarande lagstiftningskomplex har nödvändiggjorts av redan fattade beslut angående folkpensioneringen samt av förslag till allmänna barnbidrag, som förelagts innevarande riksdag. Vad angår den allmänna organisatoriska ramen och de skilda bidragsformernas konsekventa samordning synes den förelagda propositionen ej erbjuda en i allo lyckad lösning. Delade meningar ha också på skilda punkter rätt beträffande de principer, som ligga till grund för propositionen, såväl inom socialvårdskommittén som vid den remissbehandling, ifrågavarande betänkande varit föremål för.

Mot socialvårdskommitténs av departementschefen tillstyrkta förslag att *bidragsförskott* i fortsättningen ej skola göras till föremål för inkomstprövning har sålunda i kommittén reservation anförts av herrar Eriksson och Hagård samt fru Nordgren, vilka i huvudsak anförde följande:

Den nuvarande inkomstprövningen av bidragsförskotten hade motiverats därmed att faderns underhållsbidrag icke borde utgivas av det allmänna, då modern vore i stånd att ensam försörja barnet. Inkomstprövningen medförde i tillämpningen, att barn som erhöle bidragsförskott jämnställdes med barn för vilka utginge barnbidrag. Ehuru samhället vid lämnande av bidragsförskott övertog barnets fordringsrätt mot fadern, förändrades icke därigenom det förhållandet att förskottet i verkligheten vore ett försörjningsbidrag. Om försörjningsbidraget till änkors och invaliders barn skulle utgå efter inkomstprövning men till ogifta och frånskilda kvinnors barn utan sådan prövning, vore det uppenbart att dessa sistnämnda barn skulle komma i en gynnad ställning i förhållande till de förstnämnda barnen. Detta vore ur rättvisans synpunkt stötande och ur psykologisk synpunkt olämpligt. — Kommitténs majoritet hade uttalat, att när man gjorde rätten till bidragsförskott beroende av moderns, eventuellt hennes makes, ekonomiska ställning, detta innebure att man begärde, att modern respektive hennes make, när vissa inkomstgränser passerats, skulle bära även den underhållsskyldighet som lagligen gällde för fadern. Majoriteten

hade vidare framhållit, att det i de fall där modern gift sig ur barnets egen synpunkt vore olyckligt att genom vägran av bidragsförskott styvfadern tvingades att svara för underhållet. Liknande förhållande förelåge emellertid även beträffande änkorna. Om en änka gifte om sig, finge styvfadern samma förpliktelse mot styvbarnen som en styvfader till barn, vilka erhöle bidragsförskott. Minoriteten kunde icke finna några övertygande skäl för att understödet borde utgå efter andra grunder och i rikligare mån för de barn som erhöle bidragsförskott än för änkors barn.

Även *överståthållarämbetet* har i remissyttrandet funnit tveksamt, huruvida en sådan skillnad förelåge mellan de två hjälpformerna särskilda barnbidrag och bidragsförskott att det kunde vara motiverat att behålla inkomstprövningen i ena fallet men slopa den i det andra. Ämbetet ville emellertid trots principiella invändningar, särskilt med avseende på rättvisesynpunkten, icke motsätta sig den i propositionen föreslagna lösningen. *Svenska stadsförbundets styrelse* har med liknande utgångspunkter ifrågasatt ett slopande av inkomstprövningen jämväl vad avser de särskilda barnbidragen, medan *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* hållit före, att ett bibehållande av inkomstprövningen beträffande de särskilda barnbidragen torde nödvändiggöra motsvarande lösning även i fråga om bidragsförskotten. På samma linje gå även ett flertal andra av de hörda remissinstanserna.

De i den ovan citerade reservationen anförda, med rättvisesynpunkter motiverade betänkligheterna mot en lösning i enlighet med kommittémajoritetens av departementschefen nu accepterade förslag äro enligt motionärernas förmenande synnerligen vägande, vilket också medges i departementschefens yttrande. De av föredragande departementschefen anförda praktiska svårigheterna vid en inkomstprövning av bidragsförskotten få enligt vårt förmenande ej anses bindande nog för att riksdagen på dessa grunder skulle anta ett förslag, mot vilket så vägande principiella betänkligheter riktats. Riksdagen bör därför på denna punkt uttala sig för bibehållen behovsprövning.

Vad avser propositionens förslag angående bidrag till änkor och änklingar med barn ha ävenledes på skilda punkter delade meningar framförts. Så har i socialvårdskommittén ledamoten Hagård i ett särskilt yttrande uttalat sig dels för en sänkning av maximiåldern för barnen till bidragsberättigade änkor från 10 till 8 år, dels för att det föreskrivna änklingsbidraget ej borde ifrågakomma. Han anför härvid bl. a.:

I likhet med socialvårdskommitténs övriga ledamöter har jag funnit det anslaget att bereda änka med minderåriga barn förmånen av bidrag till hennes försörjning vid sidan om det barnbidrag som kan utgå till barnen. Jag har emellertid ansett, att det särskilda änkebidraget bör begränsas att utgå intill dess det yngsta barnet uppnått åtta år. Det måste nämligen under nuvarande förhållanden anses såsom synnerligen betydelsefullt, att samhället så avväger denna understödjande verksamhet, att den icke motverkar benägenheten hos t. ex. mycket unga änkor att söka och mottaga arbete, med vilket de kanske tidigare varit förtrogna, så snart detta ur barnens synpunkt är möjligt. Vid

nämnda ålder har barnet för övrigt börjat sin skolgång, erhållit skolvana och kommit i åtnjutande av olika med skolgången förenade förmåner, såsom skolmåltider samt tand- och annan hälsovård.

Ur olika synpunkter har jag ansett, att motsvarande bidrag till änklingar icke bör för närvarande förekomma. En dylik hjälpanordning blir för övrigt på grund av inkomstprövningens verkningar i allmänhet utan större betydelse.

Änklingssidraget avstyrkes även av kommitténs expert byråchefen Broberg, som påpekar inkonsekvensen i att tilldela änklings bidrag för egen försörjning men ej barnbidrag. Liknande synpunkter har vid remissbehandlingen anförts av bl. a. *överståthållarämbetet*. Vid remissbehandlingen ha modifikationer föreslagits i skilda yttranden. Sålunda föreslår *statskontoret*, att bidrag skulle utgå endast i de fall, då flera än ett barn finnas och yngsta barnet icke uppnått sju års ålder. Överståthållarämbetet föreslår i detta sammanhang, att änkebidraget icke bör utgå med mindre det finnes minst tre barn under 16 år, varav ett är under 10 år, och anför ytterligare:

Inom kommittén har övervägts att låta alla ensamstående kvinnor med barn bliva delaktiga av den särskilda hjälpform, som föreslagits närmast med tanke på änkor. Emellertid har man med hänsyn till risken för att de ogifta mödrarnas arbetskraft därigenom komme att undandragas arbetsmarknaden icke velat giva förslaget en så starkt vidgad innebörd. Enligt *överståthållarämbetets* mening bör man dock icke förbise, att beträffande änkor i den ålder att de ha barn under tio år i allmänhet samma risk föreligger, därest antalet barn icke är så stort, att vården av barnen ger dem full sysselsättning. I nuvarande arbetskraftsläge, vilket kan komma att bestå under lång tid, måste positiva åtgärder vidtagas för att tillföra arbetsmarknaden kvinnlig arbetskraft och givetvis alla åtgärder undvikas som verka i motsatt riktning. Den av kommittén framhållna synpunkten att änkan bör beredas möjlighet att hålla samman hemmet kan därför ej tillmätas utslagsgivande betydelse, så mycket mindre som en ung arbetsför änkas hem ej behöver bli spolierat därför att hon åtar sig yrkesarbete och lämnar barnet eller barnen i daghem. Denna ståndpunkt bör emellertid utgöra ett ytterligare skäl till de förut föreliggande för en utbyggnad av daghemsinstitutionen i snabbast möjliga takt.

Beträffande propositionens förslag i fråga om dessa bidragsformer står det klart, att de torde komma att få praktisk betydelse endast vad avser änkor, då de föreslagna behovsprövningsnormerna i normala fall torde utesluta arbetsföra änklingar från möjlighet till bidrag. Detta påpekas också av departementschefen. De ömmande särfall, som enligt departementschefen motivera bidragsreglernas utsträckning även till änklingar, torde kunna täckas av andra till buds stående hjälpformer. Det torde alltså icke föreligga någon anledning att ytterligare tynga den svåröverskådliga sociallagstiftningen genom tillskapandet av en hjälpform utan praktisk tillämplighet. Härtill kommer den uppenbara inkonsekvens som skulle föreligga, om änklingar uteslötos från möjligheten att erhålla de särskilda barnbidragen men väl finge tillgång till detta bidrag till egen försörjning.

Vad i övrigt angår dessa bidrag torde enligt motionärernas förmenande en

av de viktigaste bedömningsgrunderna vara hänsynen till arbetsmarknadens alltmer trängande bristsituation. De skäl, som anförts för åtgärder, ägnade att underlätta ensamstående barnfostrares möjligheter att uppehålla ett normalt och ur samhällets synpunkt önskvärt familjeliv, äro ytterst vägande. Samma skäl gäller givetvis för alla ensamma barnfostrare alltså även ogifta och fränskilda mödrar, vilka dock lämnas utanför de föreskrivna reformerna. Häremot måste emellertid i nuvarande situation vägas de för hela socialpolitiken grundläggande anspråken på ett uppehållande och en ökning av produktionen. I denna situation synes det oss rimligt, om i första hand flerbarnsfamiljerna tillgodoses på det sätt i skilda remissyttranden föreslås. Härjämte torde böra ifrågasättas en sänkning av maximiåldern för yngsta barnet inom bidragsberättigade familjer från 10 till 8 år i enlighet med reservantens förslag. Härvidlag måste särskilt påpekas vikten av att de arbetsföra änkorna så snart som möjligt åter anpassas till arbetsmarknaden. En lämplig tidpunkt härför torde vara då barnen efter första skolåret hunnit något anpassa sig för en något självständigare tillvaro.

Såsom Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet i remissyttrande påpekat, är hela frågan hur och till vilken grad hjälp från det allmänna bör beredas änkor, änklingar, ogifta och fränskilda mödrar, som vilja behålla sina barn hos sig, synnerligen betydelsefull men samtidigt mycket komplicerad. Det föreliggande förslaget om bidrag till änkor bör med hänsyn härtill och med föreslagna modifikationer antagas endast som provisorium. Med definitiva reformförslag torde böra anstå, till dess erfarenhet vinnes om den inverkan, som de allmänna barnbidragen, de särskilda barnbidragen och de *bostadssociala förmånerna* få på änkors, änklingars och ogifta mödrars förhållanden. Särskilt de bostadssociala reformerna med sin rika differentiering torde i väsentlig grad kunna bidra till en grundläggande lyftning av dessa kategoriers ekonomiska ställning.

Med anledning av vad ovan anförts hemställes,

att bestämmelserna i nu gällande bidragsförskottslag om inkomstprövning i princip bibehållas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande hur och i vilken omfattning hjälp från det allmänna bör beredas änkor, fränskilda och ogifta mödrar samt änklingar med barn och

att i avvaktan på resultatet av en dylik utredning som ett provisorium besluta att bidrag till änka med barn, som icke fyllt 8 år, må utgå i enlighet med förslaget i förevarande proposition.

Stockholm den 7 juni 1947.

Elsa Ewerlöf.

Alarik Hagård.